

VII.

Bidrag til Eskimoernes Kraniologi.

Af

Søren Hansen.

1895.

Den Samling af Eskimokranier, der er tilvejebragt ved den af Premierlieutenant Ryder ledede Expedition til den nordlige Del af Grønlands Østkyst, har sin væsenligste Interesse ved den Omstændighed, at den hidrører fra en Befolkning, som repræsenterer det yderste Led af hele den vidt udbredte eskimoiske Race og maa antages at have holdt sig fri for enhver Indblanding af fremmede Elementer. En saadan Befolkning egner sig fremfor nogen anden til Udgangspunkt for Studiet af de Stammeforskjelligheder, som uden al Tvivl maa kunne paa-vises indenfor denne ejendommelige Race, hvis Afstamning og Slægtskabsforhold endnu ere saa dunkle, og jeg har derfor ikke ment at burde tilbageholde det Bidrag til Racens Kraniologi, der her kan gives, uagtet det foreliggende Materiale er for ringe til en blot nogenlunde udtømmende Behandling af Emnet.

Samlingen danner et værdifuldt Supplement til den af Pansch beskrevne, der stammer fra Egnene ved Cap Borlase Warren, hvor den anden tyske Polarexpedition indsamlede et lignende Antal af Kranier¹⁾. Den omfatter 9 fuldstændige og 6 mindre vel bevarede Kranier af voxne Individuer samt et Barnekranium, medens Pansch havde 6 Kranier af fuldvoxne, 2 af yngre Individuer og 3 Barnekranier til sin Raadighed.

---

¹⁾ Die zweite deutsche Nordpolarfahrt. Leipzig 1874, II. p. 144—56.

Pansch har ikke søgt at gennemføre nogen bestemt Sondring mellem mandlige og kvindelige Kranier, sandsynligvis fordi han ikke disponerede over det dertil fornødne Sammenligningsmateriale. Her har Kjønsbestemmelsen ikke frembudt Vanskeligheder, og der vil derfor i det følgende blive Lejlighed til at komme noget nærmere ind paa de ret betydelige Kjønssforskjelligheder, end det hidtil er sket ved Beskrivelsen af Eskimokranier, men Materialet har dog ikke været stort nok til en særskilt Behandling af den mandlige og den kvindelige Type.

Den betydelige Udvikling, som Kraniologien har gennemgaaet i de 20 Aar, der ere forløbne siden Pansch beskrev sine Eskimokranier, har hindret mig i at sammenarbejde hans Undersøgelser med mine og i overhovedet at følge hans Behandling af Emnet saa nøje, som jeg kunde ønske. Det System af Maalinger, som han anvendte, er undergaaet saa mange og saa indgribende Modifikationer, at det ikke længere kan anses for tidssvarende, men Meningerne om, hvad og hvorledes man bør maale, ere endnu saa divergerende, at jeg ikke tør gjøre Regning paa, at det jeg selv har anvendt vil vise sig mere levedygtigt. Jeg har valgt det Princip at indskrænke mig til kun at meddele saadanne Maal, som umiddelbart kunne supplere Beskrivelsen, uden at belemre min Fremstilling med flere Tal og større Tabeller end absolut nødvendigt.

Kranierne fra det nordøstlige Grønland maa i det hele betegnes som store. Det gennemsnitlige Rumfang kan vel ikke angives med fornøden Sikkerhed, men i Omfanget og de lineære Dimensioner har man et efter Omstændighederne tilfredsstillende Udtryk for Størrelsen. Idet jeg forøvrigt henviser til omstaaende Tabel, skal jeg fremhæve Horizontalomfanget, der er større end hos nogen anden Menneskerace, hvad allerede Flower og Broca have paavist ved Undersøgelser af andre Rækker af

	Mænd.	Kvinder.	Begge Kjøn.	Pansch.
Horizontalomfang ¹⁾ . . .	528	521	524	525
Sagittalkurven	368	373	371	378
Længde	190	181	185	189,7
Bredde	143	139	141	138,2
Højde	133	134	133	139,5

Eskimokranier. Dette hidrører imidlertid mere fra Kraniernes ejendommelige Form end fra deres virkelige Størrelse, for hvilken Rumfanget er det sikreste Udtryk, og ovenover Horizontalomfangets Niveau indsnævres Kraniet meget betydeligt. Sagittalkurven fra Næseroden til Nakkehullets bageste Rand er ligeledes stor; lægger man hertil Nakkehullets Længde, og Afstanden fra Forkanten af dette til Næseroden (*Linea nasobasilaris*) faar man et Sagittalomfang paa c. 500^{mm}, en Størrelse der neppe overgaaes af nogen anden Race. Ogsaa Kraniernes største Længde er meget anselig, hvorimod deres Bredde er noget mindre end hos de brakycefale Racer; Højden er ligeledes betydelig, og det samme gjælder om en hel Række andre Dimensioner, saaledes at man i Almindelighed kan sige, at det, der gjør Kranierne saa store, er Udviklingen af deres hele ossøse Masse. Det bedste Udtryk herfor vilde man have i Kraniernes Vægt, men da denne er i høj Grad afhængig af deres Konserveringstilstand, og da de foreliggende Oplysninger om andre Racekraniers Vægt ere overmaade sparsomme, er det ikke muligt at gennemføre en hertil sigtende, komparativ Undersøgelse med fornøden Sikkerhed.

Forsaavidt som man fra Kraniernes Dimensioner tør slutte

¹⁾ Alle Maal i Millimetre.

sig til den paagældende Befolknings Legemshøjde, maa man antage, at den har været lidt større end længere sydpaa, hvor den efter Kaptajn Holms Maalinger ved Angmagsalik var 165 Ctm. for Mændenes og 155 Ctm. for Kvindernes Vedkommende. Under alle Omstændigheder har den neppe været mindre, og der ligger heri et vægtigt Bevis for, at det er den samme velvoxne Eskimostamme, der er vandret sydpaa, og samtidigt imod Formodningen om, at de sydligt boende Østgrønlanderes anseelige Legemshøjde kunde skyldes en Indblanding af europæisk Blod. Efter at det ved Premierlieutenant Ryders Undersøgelser af de ved hans Vinterkvarter fundne Redskaber og Brudstykker af saadanne er godtgjort, at den Befolkning, der levede her, stod paa et efter eskimoiske Forhold højt Kulturtrin, har det sin Interesse at se, hvorledes den ogsaa i rent legemlig Henseende var veludviklet, og det er da heller ikke rimeligt, at en i fysisk og intellektuel Henseende kuert Stamme kunde have udført den Bedrift at rejse nord om Grønland, hvad alt tyder paa, at Befolkningen paa Østkysten virkelig har gjort. Det har neppe været Trang, men Vandredrift og Foretagelsesaand, der førte dem denne Vej. Hvorfra denne Stamme forøvrigt er kommen, lader sig ikke oplyse ved Studiet af deres Legemsbygning, fordi der endnu kun vides overordentlig lidt om de mange forskellige Eskimostammer, der leve i Egnene vest for Smiths Sund, men det er dog ikke uden Interesse, at Stammen ved Point Barrow, hvor man af andre Grunde har ment at finde Østgrønlandernes nærmeste Frænder, ligeledes udmærker sig ved en anseelig Legemshøjde²⁾.

Medens Kraniernes Størrelse saaledes antyder en Slægtskabsforbindelse mellem den her omhandlede Stamme og Be-

¹⁾ Bidrag til Østgrønlandernes Anthropologi. «Medd. om Grøn.» IX. p. 8.

²⁾ Beechey: Voyage of Discovery towards the North Pole. London 1843, I, p. 360. II, p. 303. Ray: Report of the international Polar-Expedition. Washington 1885, p. 50.

folkningen paa den sydligere Del af Østkysten er der i deres Formforhold visse Træk, som antyde en Særstilling, og dette gjælder da navnlig om Kraniernes relative Bredde. Det numeriske Udtryk for denne, deres Breddeindex er noget større end hos andre bekendte Eskimostammer, nemlig 75,0 for de mandlige og 75,8 for de kvindelige Kraniers Vedkommende. Pansch fandt en gennemsnitlig Breddeindex for begge Kjøen paa 73,5¹⁾, men ogsaa denne Værdi er en Del højere end det sædvanlige, der er 71—72. Betydningen af denne Afvigelse forringes imidlertid ved de anseelige individuelle Forskjelligheder, som findes i begge Rækker; den laveste Index har et af Pansch's Kranier med 71,3, den højeste har et af Ryders kvindelige Kranier med 81,1. Denne Variabilitet fortjener Opmærksomhed i Betragtning af, at vi her have at gøre med en Stamme, der efter al Sandsynlighed i mangfoldige Generationer har holdt sig fri for enhver Indblanding af fremmede Elementer. Det synes at antyde, at den eskimoiske Race oprindeligt er dannet ved Krydsning af forskjelligartede Elementer, som vel ikke kunne udredes med fuld Sikkerhed ved Studiet af Kranierne, men hvis Spor endnu ere let kjendelige i de levende Individuers Fysiognomier. Naar Kraniernes eskimoiske Racepræg desuagtet er saa udpræget karakteristisk, som det faktisk er, har det sin Grund i visse fremherskende Træk, som med større eller mindre Tydelighed gjenfindes, i ethvert Tilfælde paa alle mandlige Kranier. Dette gjælder da navnlig om deres ejendommelige «pyramidale» Form, som fremkommer ved Hjerne-kassens særegne Tagform i Forbindelse med Ansigtets betydelige Bredde over Kindbenene, og som navnlig er udtalt, naar Kraniet ses forfra, men hertil skulle vi senere komme tilbage.

I den forholdsvis høje Breddeindex ligger der forøvrigt en Antydning af det allerede omtalte sandsynlige Slægtskabsforhold

¹⁾ l. c. p. 147; i Tab. I, p. 155 staar der fejlagtigt 72,9, hvilket Tal fremkommer, naar man beregner Index af de gennemsnitlige Dimensioner.

mellem Østgrønlanderne og de vesteskimoiske Stammer, idet disse ligesom de nærbeslægtede Tschucktscher synes at have en endnu højere Breddeindex, men de herom foreliggende Oplysninger ere dog vistnok for sparsomme, til at man kan tillægge dem nogen afgjørende Betydning.

Kraniernes relative Højde er en Del mindre end sædvanligt og navnlig adskilligt mindre end paa de af Pansch undersøgte Kranier, hvilket dog for en Del kan hidrøre fra, at han har maalt Højden paa en anden Maade end jeg. Ryders mandlige Kranier have en Højdeindex paa 69,8, medens den paa de kvindelige er 72,9; Kjønforskjellen hidrører fra, at disse sidste ere betydeligt kortere end hine, hvorimod den absolute Højde (*Diam. basilo-bregmat.*) er omtrent lige stor hos begge Kjøen. Ogsaa her er Variabiliteten betydelig, idet den mindste Index er 65,6, den største 75,3.

I Betragtning af Kranernes store Længde, maa Højden dog betegnes som meget anseelig, og der er for saavidt god Overensstemmelse mellem disse og alle andre ægte Eskimokranier. Det transverselle Vertikalplan har ligeledes den for Racen ejendommelige Form, der navnlig paa de mandlige Kranier er næsten trekantet med fladt buede Sider. Issebulerne ere kun svagt udviklede, og Sidefladerne have som sædvanligt meget højt liggende halvrunde Linier, der antyde meget svære Tindingemuskler. Dette Træk er en af de Ejendommeligheder ved det typiske Eskimokranium, der har vakt størst Opmærksomhed; det omtales allerede af Winsløw i en Afhandling om et Grønlanderkranium fra Hunde Ejland, som indeholder den ældste Beskrivelse, der overhovedet foreligger af Racekranier¹⁾. Paa nordamerikanske Indianerkranier af den dolikocefale Type

¹⁾ «La trace demi-circulaire de l'un et de l'autre muscle crotaphite est fort étendue, et en haut où elle n'est éloignée de la suture sagittale que d'un peu plus d'un pouce, et en arrière ou elle va jusqu'à la suture lambdoïdale». — Conformation particulière d'un crâne d'un sauvage de l'Amérique septentrionale. Mem. de l'Acad. Roy. des Sc. Paris 1722, p. 323.

finder man jevnligt en lige saa høj Beliggenhed af disse Linier, men forøvrigt afvige Eskimoerne i denne Henseende fra alle andre Menneskeracer. Et enkelt af Ryders mandlige Kranier udmærker sig ved en saa stærk Udvikling af dette Træk, at de halvrunde Tindingelinier kun ere adskilte fra hinanden ved en ca. 2 Ctm. bred, flad Kam, der ganske svarer til de menneskelignende Abers bekjendte Issekam, hvortil man ellers ikke finder noget Sidestykke paa Menneskekranier. Selvfølgelig kan dette Forhold ikke opfattes som et umiddelbart Vidnesbyrd om, at Eskimoerne staa Aberne' nærmere end andre Menneskeracer; det er en simpel Følge af Tyggemuskulaturens stærke Udvikling, der skyldes Levemaaden, men det er ikke uden Interesse, at Racen ogsaa i denne Henseende indtager en Særstilling som Edeleddet i Rækken af Menneskeracer. Jeg har ved en anden Lejlighed søgt at paavise, hvorledes Proportioneringen og forskellige andre Træk i Eskimoernes Legemsbygning pege i samme Retning, og at denne Race i Modsætning til, hvad man tidligere har antaget, staar paa det laveste Udviklingstrin i hele Menneskeslægten ¹⁾).

Tindingelinierne høiere eller lavere Beliggenhed er et Kjønsmærke af stor Værdi, idet der heri ligger et usædvanlig tydeligt Udtryk for Muskulaturens Udvikling, der gjennemgaaende er langt stærkere paa mandlige end paa kvindelige Kranier; i Modsætning hertil ere Issebulerne betydeligt svagere, hvilket ligeledes er Tilfældet med Pandebulerne og med den tilsvarende skaalformede Udhvælving af Nakkebenets øverste Del.

Et af de for ægte Eskimokranier mest karakteristiske Træk er, som allerede berørt, Ansigtets saakaldte pyramidale Form. Til Oplysning om, hvad det er, der bestemmer denne, har jeg i hosstaaende Tabel sammenstillet en Række herhenhørende Maal og Forholdstal, hvoraf det fremgaar, at det fortrinsvis er An-

¹⁾ Bidrag til Vestgrønlandernes Anthropologi. «Medd. om Grønland», VII. XVII.

	Mænd.	Kvinder.	Begge Kjøn.	Pans ch.
Diameter frontalis maxima . . .	116	114	115	"
— — minima . . .	98	94	96	"
— biorbitalis externa . . .	110	102	105	"
— bijugalis	122	112	118	"
— bizygomatica	147	133	139	141
— bimaxillaris max. . . .	100	94	97	98
Diam. front. max.: Diam. longit.	61,2	62,9	62,1	"
Diam. front. min.: Diam. transv.	69,1	68,1	68,5	"
Diam. front. min.: Diam. bizyg..	67,5	71,9	70,0	"

sigtets betydelige Bredde over Kindbenene, der er det afgjørende, medens Panden hverken absolut eller relativt er særligt smal.

En særegen Interesse knytter sig i denne Sammenstilling til det sidst anførte Forholdstal, der viser en anseelig Kjønssforskjel; det fremgaar af de absolute Maal, at denne Forskjel navnlig hidrører fra Kindbuebredden, der er betydeligt større paa mandlige end paa kvindelige Kranier, men forøvrigt er det heller ikke uden Betydning, at disse sidste have en forholdsvis bred Pande. Ansigtets forskjellige Tværmaal ere gennemgaaende kjendeligt mindre paa de kvindelige end paa de mandlige Kranier og Ansigtets hele ossøse Masse ligeledes betydeligt mindre. Dette medfører at Ansigtets tre store Kaviteter, Næsehulen og navnlig Øjenhulerne, ere særdeles rummelige. Øjenhulerne ere paa de mandlige Kranier 41^{mm} brede og 36^{mm} høje, paa de kvindelige henholdsvis 40^{mm} og 37^{mm}. Næsen er hos begge Kjøn meget smal, med en gennemsnitlig Index paa 42,0 hos Mænd og 39,2 hos Kvinder, omtrent det samme som paa

Kranier fra andre Egne af Grønland¹⁾. Ogsaa i denne Henseende staa Eskimoerne som det yderste Led i Rækken, idet de have smallere Næser end nogen anden Menneskerace.

Den stærke Udvikling af Ansigtspartiet staa ligesom Tindingemusklens foran omtalte store Tilhæftningsflade i nøje Forbindelse med Tyggemuskulaturen, hvis overordentlige Styrke illustreres paa en ganske ejendommelig Maade ved Tandsliddet. Paa Kranier af ganske unge Individder ere Tænderne ofte stærkt slidte, og paa et enkelt ældre Kranium ere ikke blot Tænderne helt forsvundne, men Overkjæbens Alveolarrand endog saa fuldstændigt resorberet ved senil Atrofi, at Kanten ligger i Højde med Kindbenenes Underkant. Om et umiddelbart Slid af selve Kjæbebenet kan der vel ikke være Tale, men dets Masse vilde neppe være saa stærkt reduceret, hvis der ikke var stillet usædvanligt store Krav til Tyggeredskaberne, endnu efter at Tænderne vare tabte. Paa et andet Kranium var Alveolarranden helt forsvunden ved venstre Side og meget lav ved højre.

Dette Forhold vanskeliggjør Aldersbestemmelsen meget betydeligt, men man har dog ofte et ret godt Holdepunkt for denne i Visdomstanden, der sandsynligvis bryder frem omtrent ved samme Tidspunkt hos Eskimoerne som hos Europæerne, maaske lidt tidligere. Hertil maa dog bemærkes, at den ikke sjældent udebliver helt, og er den ikke til Stede, kan man følgelig ikke deraf slutte, at Individet har været ungt. Forøvrigt maa det erindres, at det vigtige Aldersmærke, som man hos de europæiske Folkeslag har i Hjerne-kassens Sømme, ikke er anvendeligt ved Eskimokranierne, hvor de sædvanligvis lukkes meget tidligt. Et Kranium med fuldstændigt lukkede Sømme behøver ikke at være mere end ca. 30 Aar gammelt, og for ældre Eskimo-

¹⁾ Jeg har ved en anden Lejlighed meddelt, at et af Kapt. Holms Kranier fra den sydlige Del af Østkysten havde den laveste Nasalindex, man indtil da havde maalt paa noget Kranium, nemlig 34,5; Prmltn. Ryder har senere hjembragt et Kranium fra Nordgrønland (Vestkysten) med en Nasalindex paa 33,9!

Kranier, vil det overhovedet neppe være muligt at opnaa en blot nogenlunde rigtig Aldersbestemmelse. Det eneste relativt sikre Tegn paa høj Alder har man i den senile Atrofi, som reducerer Benvævets Masse overalt og gjør Kranierne tynde og lette.

Samlingen indeholder nogle Underkjæber, der udmærke sig ved en ejendommelig Aflejring af meget haard Benmasse paa Indsiden, hvorved Afstanden mellem Sidehalvdelenes navnlig fortil bliver meget ringe. Betydningen af dette Træk, der ogsaa forekommer hos andre arktiske Racer, som forøvrigt ikke staa i direkte Slægtskabsforhold til Eskimoerne, er ikke klar, og det skal derfor kun bemærkes, at disse Aflejringer minde om den saakaldte *Torus palatinus*, der hos talrige Folkeslag forekommer som en individuel Ejendommelighed. Paa enkelte af Underkjæberne har Hagen en særegen firkantet Form med fremstaaende Hjørner, en Racekarakter, hvis funktionelle Betydning ligeledes er dunkel, da den ikke staa i nogen paaviselig Sammenhæng med Muskulaturen.

Forøvrigt frembyde Kranierne endnu adskillige andre Ejendommeligheder, hvorved de dog ikke afvige fra andre ægte Eskimokranier, og som jeg ikke skal komme nærmere ind paa her, da Materialet ikke tillader en udtømmende Undersøgelse af deres Betydning som Racemærker. Exempelvis skal jeg blot anføre, at Vorteutdværterne ere paafaldende smaa og svage, et Træk af stor Interesse, da det indeholder en Antydning af, at dette Formelements Udvikling ikke betinges af Muskulaturen alene.

Er det foreliggende Materiale saaledes for ringe, til at det kan tjene til Grundlag for en fyldig Behandling af Eskimoernes i saa mange Henseender højst interessante Kraniologi, saa vil det dog stedse have stor Værdi som et særdeles karakteristisk Led i den enestaaende store og smukke Samling af Eskimokranier, der er tilvejebragt ved danske Rejsende i Grønland, og hvis endelige Bearbejdelse uden al Tvivl vil kunne kaste Lys over adskillige endnu dunkle Spørgsmaal, ikke blot i Eskimoernes Anthropologi, men i hele Menneskeslægtens Naturhistorie.

Tilføjelse til Afsnit V, Side 221.

Efter at den hydrografiske Afhandling og det dertil hørende Kaart forelaa trykt, har jeg modtaget 2 Flaskesedler. Begge Flasker ere udkastede 1892.

Den ene, Flaske Nr. 5, var udkastet den 18. August 1892 paa $69^{\circ} 52' N.$ Br. og $19^{\circ} 0' V.$ Lgd., c. 16 Mil udenfor Mundingen af Scoresby Sund. Den blev fundet den 24. April 1895 ved Maasø i Frøien i Søndre Trondhjems Amt paa $63^{\circ} 43' N.$ Br. og $8^{\circ} 30' O.$ Lgd. af Elier Kristiansen Nordskaget.

Den sandsynligste Route for denne Flaske falder Nord og Øst for den, der paa Kaartet er viist for Flaske Nr. 38 og Vest og Syd for Flaske Nr. 19. Den er altsaa først ført et Stykke Syd efter af Polarstrømmen og derpaa svunget Nord og Øst om Island i c. 20 Mil Afstand fra NO.-Kysten af denne Ø, indtil den er kommen ind i den varme Strøm, der har ført den Øst efter og i Land paa Norges Vestkyst.

Den tilbagelagte Vej ad denne Route er c. 245 Mil, og der er forløbet 979 Dage fra den blev udkastet til den blev fundet, hvilket giver en Gjennemsnitsfart af $\frac{1}{4}$ Mil i Døgnet.

Den anden, Flaske Nr. 8, var udkastet den 29. August 1892 paa $66^{\circ} 08' N.$ Br. og $23^{\circ} 52' V.$ Lgd. udfor Mundingen af Dyrefjord paa Island. Den blev fundet den 15. Marts 1895 paa $63^{\circ} 38' N.$ Br. og $17^{\circ} 52' V.$ Lgd. ved Skaptaros paa Islands Sydkyst af Odd Bjarnasen. Dens Route er altsaa gaet Nord, Øst og Syd om Island.

Den tilbagelagte Vej er c. 120 Mil, og der er forløbet 928 Dage fra den blev udkastet til den blev fundet, hvilket giver en Gjennemsnitsfart af c. 0,13 Mil pr. Døgn.

Da Routen imidlertid falder saa nær Kysten, er det sandsynligt, at Flasken derved er bleven forsinket undervejs, idet den maaske har ligget ilandreven flere Steder paa Kysten i nogen Tid, inden den er naaet til det Sted, hvor den blev fundet.

Oktober 1895.

C. Ryder.